

Александар Прокојићев

ПАЛЧИЋ

Зар си опет, мама, са оним младим фрајером? Ех, да ти нисам син... Мада, нисам баш толико против њега. Није он ни тако лош, 714 евра даде ономад за моје лечење. Овим поводом му захваљујем што је мислио на мене. И што ми је платио санаторијум. Иако је то тамо више личило на казну, и то посебног типа, него на лечилиште. Одмах, још прве недеље мог боравка тамо, био сам кажњен због слушања музике преко вокмена од 15 до 17 и 30, за време такозваних часова за одмор. Откуд да знам да музика са вокмена може некоме да смета? Али, ето, био сам зато кажњен и она, управница Кираца, одредила је да ме затворе читава два дана и две ноћи у празној подрумској просторији, са само једном једином столицом закованом за под, за коју сам био везан, и са једним неподношљиво јаким рефлектором, упереним право у моје лице. Замисли, мама, како ми је било тада са том оштром иглом од светлости упртом директно у зенице, до крви затегнут дебелим ужетом, страшно узнемирен и беспомоћан у Проклетој Ђелији, како су деца из санаторијума називали ову ужасну просторију без прозора, изузев отвора на гвозденим вратима. Прошло би можда само неколико сати, а ти већ не знаш да ли напољу греје сунце или људи мирно спавају усред ноћне тишине.

После ужасно дугог времена, неко отвара шпијунку на вратима и зури у тебе и ти осећаш његов хладни, подсмешљиви поглед, али не

можеш да видиш ко је, јер су ти се преко очију надвили некакви светлосни мехури од непрестане агресије рефлектора. Негде тамо, иза те рунице и тог саркастичног мучитеља, постоји свет у коме се разговара, креће, понекад можда чак и смеје, и тај опрани, строги свет санаторијума, почиње у поређењу са овим, у Проклетој Ћелији, да ти изгледа леп и слободан. Да, и слободан! Затим, опет си у затвору, и светло те убија као џелатски нож, и то без престанка, дуго, предуго... Док не почнеш да вичеш, да се дереш као ћакнут, а такав си већ постао, да завијаш препуклим гласом какав си у свом животу чуо само два пута, једном при рођењу, и други пут, у купатилу... Откључавају врата. Чујеш долази Управница Кираца, препознајеш њен оштри корак, али не можеш је видети због убиственог светла, долази до тебе и знаш да те презриво гледа. Претпостављаш да је, као и обично, у црним штофаним панталонама и у црном жакету, увек уредно закопчаном до врата, одакле извирује и блешти бела крагна свеже испеглане кошуље. Потом, чујеш јој глас.

Мамице, ако се неко бринуо о мени, још од кад сам се родио, то си била ти! Мада сам те тада толико непријатно изненадио. Ниси чак била у стању да признаш да сам твоја беба. А и како би могла! Онакав никакав прцвољак, па још сав прекривен црним длакама, услед иритације твог нежног желуца. Могу да замислим како ти је мучно било док си ме носила, још мучније кад си ме по први пут видеала – као мокрог пацова управо изашлог из канализације. Чак је и цењени гинеколог, који ти је, са крајњим поштовањем према непоновљивој лепоти, твојој и твоје вагине, помогао да се породим, исколачио очи када ме је угледао! А још више када ме је чуо! Знаш да су сви у породилишту били шокирани од тог грозног гласа који није нимало наликовао на бебећи, већ на отегнуто завијање оболеле животиње.

Наравно, још нисам био довољно присебан да сагледам ужасан ефекат који сам при рађању изазвао својом појавом и гласом. Десетак година доцније, када ме је спопао пубертет, схватио сам, јадан ја, да сам тај догађај у ствари меморисао у својој подсвести. Као и обично, био сам у купатилу, посматрајући свој лик у огледалу, као и увек, са кривицом због његовог изгледа, због носине пуне бубуљица, због надувених усана са крастама на крајевима, због свог тог огромног лица насађеног на рахитично тело пајаца. Само два ока, врло светла, као у жутог мачора, гледала су у мене, непријатно нечовечно и хладно, чак и тада када је нестишани бес према себи преплављивао све моје биће. Можда зато што су моје очи, још откад сам био беба, после свих мучних искустава, остајале суве, без иједне капи сузе.

Али тада пред огледалом, када је требало да се по ко зна који пут суочим са својом ругобом, нека изненадна жал се проби из дубине мојих рахитичних груди и провали између шупљих зуба напоље у крик,

гласан, животињски, па још један, па још један, и ја почех да завијам. Клечећи на поду, јер више нисам могао да се гледам, завијао сам у купатилу. Сва срећа што ти ниси била у стану, тада си имала кафе рандеву са својим драганом у *Журналу* па ниси могла да чујеш моје варварске позиве у помоћ.

Опрости ми, опрости мамице, због моје ругобе! Опрости за ништавност овог човечјег плода који је имао толико смелости да се назове твојим сином!

Као и тада, у купатилу, и сада, у Проклетој Ђелији, ридао сам, сав у сузама, уз грозно липтање. И тако, док сам се избеумљено драо, љигав, са лицем умазаним од суза и слина, Кираца ме упита, страшно мирним гласом: – Шта си се толико разгаламио? – Извин... ите... госпо... ћице... – не успевајући од сечива садистичке светлости да видим ништа осим њене тамне силуете. – Прво и прво, ја за тебе нисам госпођица – прекиде ме: – Него?... Него?... – Ви сте Управница – прошмрцах. Можеш да замислиш, мамице, колико сам се обесхрабрено, колико бедно осећао. Из петиних жила сам настојао да зауставим сузе, да не пустим крик од себе. Заиста сам настојао, али нисам могао. Јаукао сам и гласно и у себи, и када сам коначно успео да јој видим очи, како ме пажљиво и хладно посматрају, не показујући ништа одређено, никакав осећај изузев господарског, осетио сам се тако сићушан, тако понижен. – Казну си заслужио и сада је издржи. И не понашај се као неки црв! – као да је читала моје шмрцаве мисли, као да је хтела да још јаче осетим њену осуду, сад, када бејаш тотално слаб да се одбраним од ње.

То да, али и у тој најбеднијој позицији, проклињао сам злотвора Кирацу. И док је излазила из ћелије, и даље равнодушна и општра, зарицао сам се, по сто пута, да ћу јој се осветити! То је цена коју измучене душе наплаћују својим мучитељима. Шта може један патуљак, један Квазимодо као ја, усред таквог одвратног и бесконачног понижења, у које ме баци Кираца у Проклетој Ђелији? Када бих погледао навише да се помолим Богу, бичевала ме је вештачка светлост рефлектора; када бих покушао да уздахнем, барем мало да олакшам себи, уже ми се набијало у груди. Знаш, мама, да би у оваквим грозоморним моментима, ти умела да отклониш зле мисли од себе, и да уз помоћ унутрашњег мира савладаш све невоље. Али далеко сам ја од твоје снаге!

Издржао сам казну до краја, и другог дана, и друге ноћи, мада, као што сам ти већ рекао, нисам био свестан колико је времена прошло, и када су ушли да ми кажу како је готово, одвезали су ми проклето уже, а ја сам, још увек сав закорављен и укочен седео као хипнотисан, не могавши да се покренем иако су ми скинули конопац и отворили врата. Једноставно нисам успевао да се мрднем, као да сам слеп, као да сам глув, као да сам умро у тим минутима...

После сам ипак успео да се некако приберем, устао сам са столице, изашао из ћелије, чак са осмехом, и од тог дана сам се понашао као најпримернији, најпослушнији питомац у Санаторијуму, иако ми је мозак пакосно радио смишљајући освету.

Урезало ми се у сећање, како си се у раном детињству, што је у мом случају било још раније, јер нисам растао и био сам пет пута ситнији и смежуранији од својих вршњака, како си се бринула о мени. Била си као на распећу, између обавеза према мени и према твом вољеном, али си увек успевала да балансираш, да се откажеш и поред свих тешкоћа.

О, мила моја мама, зато сам и толико срећан што си нашла човека по мери. Младог, способног, потентног! Иако, када си ми га представила, мамице, морам да ти признам, дошло ми је да га угризем за то његово лепо лице. Био је неподношљиво згодан са оним својим живим црним ђилкошким очима, са бљештавим белим осмехом, са шармантном рупицом на бради. Пожелео сам да му зубима раскинем ту његову заводничку симетрију лица, да је изгризем до крви, да искасам ту његову ужасну супериорност победнички младог мужјака. А шта тек да кажем за његову висину! Уби ме, мајко, уби, дотуче ме до краја. Осетио сам неодољив порив да му поткрешем те дуге, елегантне ногице. Не само што сам му пожелео зло, већ сам одмах почео да планирам како да то изведем.

Код ругобе какав сам ја, и дух се врло лако изопачује и смишља паклене планове. Наш стан је на петом спрату у згради без лифта. Знао сам да он и када ти долази, и када одлази, као да лети, млади самоверени пастув, и не пази где гази. Док се сатима сладио твојим сочним облинама, претходно кидајући ти, приглупо поучен јефтиним филмовима, чипкасте црне гаћице, ја сам притајено спремао клопку. Наместио сам му сив канап на једном од степеника између петог и четвртог спрата, чврсто га везујући за ограду на једној, а прикивајући га ексером за зид на другој страни. Канап сам поставио довољно ниско (није било тешко!), тако да га не примети.

Знао сам колико је грозан осећај када губиш равнотежу и цело рашрафљено тело неконтролисано лети кроз ваздух, а срце ти лудо куца од страха и неизвесности шта ће ти се десити када паднеш. Радило се само о пар секунди, али за то кратко време, имао сам огромно задовољство гледајући како страх мења његово лепо лице, сада цело искривљено, изгубљено и некако унакажено. Падајући опсова, замаха у празно и тресну на степенице. Чуло се, прилично гласно, крцкање, као да неко ломи дебелу грану на пола. Већ следећег момента, завлада дубока тишина, а он је лежао на степеништу разбацаних ногу, стењући, потом се његово лице искриви, као у неком неком филму, док је покушавао да седне, али десна нога му је остала по страни, са исцепаном

ногавицом на колену, кроз коју је штрчала расцветана ружичаста подколеница. Трен запрепашћујуће тишине, док ми је груди испуњавала пријатна топлина. Затим, његов врисак, а ти му притрча низ степенице, најбрже што си могла, као да летиш, мама, већ си му брисала набубрело антипатично лице белом марамицом (па он је заплакао!), ти клечећи крај њега као каква милосрдна вила, тешила си га нежним, забринутим речима, непрестано љубећи га, као да је нека јадна повређена птичица, а не одрастао човек!

И опет сам био одвојен од тебе. Заробљен међу зидинама своје монструозности. Повукао сам се у купатило, али ти ниси ни приметила да ме нема. Била си толико обузета повредама свог вољеног и ниси престајала да трчиш око њега, телефонирали си за брзу помоћ, пријатељима, сместила си га у кревет и предано га мазила и неговала док је у мени, и поред свих напора да то спречим, беснео вихор љубоморе! А он, свакако да је уживао у својој улози рањеног, само да би га служила даноноћно и да се наслађује подједнако твојом баршунастом кожом и кулинарским специјалитетима. Патио сам, црв ме је нагризао изнутра, срце ми се распадало, али узалуд – била си принуђена да будеш непрестано крај њега, и то због моје глупости!

Знам, мама, био сам ти терет још док сам ти растао у стомаку. Функционер, онај мој такозвани отац, који се ноћима наслађивао твојим дивним телом, бесрамно те је одбацио кад си му се поверила да си бременита. Шутнуо те је без речи, као да ти се пре тога није увлачио међу ноге, шапућући ти тираде о томе како не може без тебе. Тај дркација из фотеље, тај користољубиви штребер, сав се потресао од страха да ћеш наштетити његовој каријери, тај смрдљиви љубавник, па те је оставио на улици као бескућну скотну кучку.

Колико је само твоја доброћудна, елегантна душа патила због неправде! Носила си торбе препуне енциклопедија. У једној руци од *а* до *мајк*, у другој од *мајм* до *з*, по четири тешке, дебеле енциклопедије у свакој руци. По цео дан си их вукла стрмим градским сокацима и враћала се кући сва мокра од зноја, преуморна, да би потом са енциклопедијама трчала степеницама наше зграде, пет спратова горе, па доле, па горе, па доле... Али, и поред свих твојих надљудских напора, ја ти упорно нисам дозвољавао да ме се ослободиш. Зашто ти нисам дозволио да успеш? Били би срећнији, и ти, и ја. Уживала би у животу са твојим вољеним, или са више њих, јер си ти, мама, најпожељнија, најсекси жена коју сам икада срео. Мислиш да нисам приметио, још од најранијег детињства, како те мушкарци гутају погледом. Са узбуђењем свих својих најежених мушких ганглија, добавивали су ти низ флешева од заводничких осмеха, а они смелији, са значајно дигнутом обрвом, чак су се осућивали да пређу и на двосмислене алузије. Али кад би се њихови погледи спустили према мени, израз им се нагло ме-

њао – уместо опчињености, која се повлачила као моментална осека, на лицима им се читало нескривено гађење. Само да знаш колико сам се тада стидео, мама, што тебе срашим, што те понижавам својим присуством.

Није ми јасно зашто ми сада, после толико година од епизоде у купатилу, поново долази глупи порив да плачем. Извини ме, мама, знам како ово није ни најмање налик на нормални људски плач, али ја, ја никада и нисам био нормалан. А није да се нисам трудио да живим и да пронађем смисао чак и тамо где влада тотални бесмисао. Али ми једноставно није ишло! Ето, чак ни Кирацу нисам успео да убијем. Иако сам све испланирао, као уосталом и приликом инцидента са твојим вољеним: време – у поноћ, када су сви штићеници и болничари у Санаторијуму у својим креветима, а Кираца се, после последњег обиласка враћа у своју собу; место – сачекао сам је скривен иза врата ВЦ-а у мрачном ходнику; средство – велики шрафцигер који сам украо из гараже док смо у оквиру радне терапије прали Кирациног „голфа”.

Пренебрегао сам само једну ситницу – да сам низак! Да ми фали барем десетак сантиметара па да забодем шрафцигер тамо где сам хтео – право у њено срце. Такође сам заборавио да она није макар ко, него Кираца Управница. Коју је мој напад само мало збунио, али преплашио је није уопште. Једним покретом, вешто и сигурно, као да га је одавно увежбала, зграбила ми је руку, заврнула је и оборила ме на под. Успео сам само да је загреbem по слабинама, али је зато она зграбила метлу наслонену на зид и свом силом ме треснула дршком по лицу. Замутило ми се, једино осетих топлу крв која ми заплусну лице и њен слаткаст укус у устима. Онога што се потом дешавало сећам се као у магли: да ме неки цајкани вуку и млате, да ми неки доктор шије ране на лицу, без анестезије, нагрдивши га још више ако је то уопште могуће, да ми неки судија мрзовољно добацује: – Са тобом, кепецу, је свршено; сада кркај оно што си посрао. Сећам се и да ме је меки тобожњи адвокат бранио да сам жртва животних околности које су од мене начиниле немоћног субјекта ирационалног насиља, но мени је већ било свеједно, једино ми је, мама, морам да признам, било мало криво што ти ниси била на суђењу. Но, када су ми после објаснили да си у то време била на зимском распусту у Боровцу, и то са својим вољеним, дошло ми је мило што бар мало можеш да се одмориш од свињарија које ти приређујем. Овим поводом захвали се своме вољеном што ми је поклон послао. Од осам евра, тако пише на кутији. Иако сам слагалицу сложио за пар минута. Онај пазл од двадесет парчића је као за прваке...

Но, не секирај се, овде и није тако лоше. Зову га Поправни дом за малолетнике, иако мени личи на праву зандану. Ипак није лоше. Искусио сам да има судбина сличних мојој, да има младића много лепших

и у лику, и у телу од мене, а који су исто толико несрећни... Ова ћелија овде, за разлику од Проклете, има прозор. Са решетком, али је ипак прозор. Могу кроз њега да посматрам како пролази време, када је сунчано, када је облачно, када пада киша, када снег, могу сваке ноћи да гледам у звезде, да их доконо бројим жваћући кувани кромпир од вечере. Када се истегнем, могу из ћелије да вирим иза зидова дома, па да видим људе и аутомобиле како иду улицом. Могу да видим чак и крошње дрвећа, јуче су биле разлистане, а данас су голих грана... Кажу, овде је једини задатак да се убије време, али ја немам такве проблеме. Мислим да бих годинама могао да живим овде, у затвору, и да ми не буде досадно. Наизглед, дани изгледају дуги, а заправо, кад их наређам један на други, скраћују се. Задовољан сам. Храна је скромна, али обезбеђена три пута на дан, плус маренда. Сваког јутра, имамо обавезну физкултуру напољу у дворишту. Знаш како се каже: у здравом телу, здрав дух. Можда ћу заиста успети да ојачам тело, да напумшам мишиће, па да се поправим и изнутра...

Колико ћу остати овде? Па, сигурно до деветнаесте. Затим ћу морати да напустим ово место, али снаћи ћу се већ некако. Мада сам чуо да ако нападнем стражара, онда се додаје још неколико година и то у правом затвору. Ти буди спокојна. Сада када си безбедна од моје неподношљиве близине, ред је да се и ти наживаш љубави и оних малих ствари које чине живот испуњеним...

Замисли, на суђењу она Управница Кираца када је сведочила, и то замисли, тобож у моју одбрану, изјавила је без стида и срама да сам хтео да јој забодем шрафцигер јер ме мајка није мазала довољно у животу. Чак је споменула и оног лажног оца без јаја, функционера. Као да си ти постала таква због њега. Још опшамућен од пандурских батина и невеште интервенције оног назови докторчића, који ме је најпре шио на живо, а тек после ме прснуо неким спрејом против бола од чега су ми се утрнула уста, успео сам само толико да процедим: – Нисте у праву, Управнице... Она се окрете, онако висока и витка, помало бледуњава, без шминке: – Извини, али ништа те не разумем. Јадничак, жао ми га је, судија. Тако сам тада желео да јој одвратим и плеснем истину у то њено дволочно лице, али био сам сав претучен, у ушима ми је и даље зујало без престанка, а колена су ми се још увек тресла од претрпљеног насиља, па сам у свом том незнању од боли, успео само да пљунем. Али и за пљувачку нисам имао снаге, мама, па ми се сва размазала по искривљеним, модрим уснама. Претпостављам да сам изгледао грозно, јер је у судници завладала непријатна тишина, а пандур до мене зграбио ме болно и гадљиво испод мишке, као шинтер шугавог пса...

Некако сам уморан, мама. Много тога се десило у последње време. И овде, са те стране ми је боље. Имам барем мир, не оптерећујем

се халуцинацијама и грешним мислима, будим се одморан, вежбам физику, храним се редовно. Обећаваш ми да ћеш ме посећивати. Али, немој погрешно да ме разумеш, не мораш да то чиниш пречесто. Мене твоја љубав греје и издалека. Довољно је да помислим на тебе и већ ми мирише твој нежни парфем који ме опија као што краљица ружа опија ружног бумбара. У себи носим твој холограм, и где год да сам, где год да си, носићу га у себи.

АЛЕКСАНДАР ПРОКОПИЈЕВ (1953), један је од водећих савремених македонских књижевника, живи и ствара у Скопљу. Доктор је филолошких наука. Прокопијев пише жанровски и наменски разноврне текстове, од сценарија за ТВ-филмове и квизове до хаику поезије. Али најзначајнији сегмент његовог стваралаштва представљају приповедачки и есејистички рад. Аутор је петнаестак књига међу којима се истичу збирке прича: *Млади мајстор и ѓре* (1983), *Пловигба ка јуџу* (1987), *Воајер* (2001), и огледа: *Беше ли Калимах постмодерниста* (1994), *Путовања бајке* (1997), *Постмодерни Вавилон* (2000). Превођен је на енглески, француски, италијански... као и на све балканске језике.

Превео с македонског АЛЕКСАНДАР ПРОКОПИЈЕВ